

practice enables future primary school teachers meet the requirements of their profession, strive to enrich their knowledge and skills with new information technologies and new pedagogical training, productively introduce them to succeed in their educational activities.

Keywords: *pedagogical practice, program practice, future teachers of initial classes, organization and content of the practice.*

УДК 373.011.3-051:81'243

*Мартиненко С. М.
Київський університет імені Бориса Грінченка*

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО МОВЛЕННЄВО-РИТОРИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ, ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті подано аналіз особливостей підготовки вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності, класифікацію основних риторичних умінь учителя початкової школи; обґрунтовано особливості викладання дисципліни “Основи мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи (Педагогічна риторика)”.

Ключові слова: *підготовка вчителя початкової школи, ораторське мистецтво, педагогічна риторика, мовленнєво-риторична діяльність, риторичні вміння, риторична компетентність.*

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні, її спрямування до європейської спільноти кардинально змінюється політика у сфері підготовки майбутніх учителів початкової школи. Набувають нового змісту показники педагогічного професіоналізму – здатність до ефективного спілкування, риторична культура. З огляду на це імідж, професіоналізм учителя початкової школи залежатиме від його професійної спроможності до мовленнєво-риторичної діяльності, яка проявляється під час безпосередньої взаємодії з молодшими школярами, педагогічним колективом, різними соціальними інститутами тощо.

З урахуванням цього вчителям початкової школи у професійній діяльності необхідні знання, вміння й навички з загальної та часткової педагогічної риторики, яка має забезпечити бездоганне володіння словом та прийомами ефективної комунікації.

Як засвідчує аналіз наукових праць, проблема риторичної підготовки вчителя в сучасних наукових розвідках досліджена недостатньо, хоча й розроблялися окремі її аспекти у вищих навчальних закладах, а саме: формування у студентів навичок монологічного висловлювання (Л. Головіна, В. Костомаров, В. Скалкін); характеристика мовленнєвих якостей учителя (В. Грехнев, Н. Кузьміна, Р. Хмелюк та ін.); комунікативна підготовка майбутніх педагогів (В. Галузинський, М. Євтух, В. Кан-Калик, М. Петров, В. Полторацька та ін.); визначення функцій мовлення у педагогічному процесі (Н. Іполитова, Т. Ладиженська та ін.). Питання риторичної підготовки вчителів розглядаються у процесі дослідження проблеми педагогічної творчості (М. Лазарев, І. Синиця, І. Страхов) і ролі риторико-мовленнєвого компонента у структурі педагогічної діяльності (М.Вашуленко, І. Зязюн, А. Капська, М. Пентиліук, С. Мартиненко). Зокрема, у дисертаційному дослідженні Г. Сагач систематизовано основний зміст риторики як науки, визначено місце і її статус у навчально-виховному процесі, розроблено модель науково-практичної системи формування риторичної особистості вчителя-вихователя. Дослідницею Є. Тягнирядно визначено сукупність педагогічних умов формування риторичних умінь майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки у вищих

навчальних закладах МВС України. Я. Білоусовою теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено можливості гуманітарних навчальних дисциплін і, зокрема, курсу “Ораторське мистецтво” у формуванні риторичної культури студента-гуманітарія. Вченою Н. Голуб визначено теоретико-методологічні засади та психолого-педагогічні умови сучасної методики навчання риторики української мови у вищій школі. У дослідженні Л. Ткаченко теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено зміст і технології навчання риторики майбутніх учителів початкової школи.

Окрім того, в Україні створюються авторські програми з загальної, педагогічної і академічної риторики, видаються підручники, навчальні посібники, хрестоматії і словники (автори – Н. Бабич, Г. Клочек, Н. Колотілова, Л. Мацько, О. Мацько, В. Науменко, А. Нікітіна, О. Олійник, Г. Онуфрієнко, Г. Сагач, З. Сергійчук, І. Хоменко та ін.). Однак до цього часу недостатньо досліджені питання професійної підготовки вчителів початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності з урахуванням сучасних підходів до формування вітчизняного риторичного ідеалу вчителя-оратора, здатного засобами живого, дієвого слова вирішувати складні професійні й суспільні завдання; залучення інноваційних технологій у навчальний процес; визначення місця риторичної компетенції у системі професійних компетентностей учителя початкової школи.

Мета статті полягає в аналізі особливостей підготовки вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності, класифікації його основних риторичних умінь, обґрунтуванні особливостей викладання дисципліни “Основи мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи (Педагогічна риторика)”.

Сучасні дослідники розглядають ораторське мистецтво як один із видів людської діяльності. Так, Є. Ножин стверджує, що “ораторське мистецтво лише умовно називається мистецтвом, у значній мірі – це діяльність, оволодіти якою можна, якщо навіть у людини немає для цього особливих даних... будь-яка грамотна людина внаслідок наполегливої праці може оволодіти основами ораторського мистецтва, тобто умінням проголошувати промову перед аудиторією дохідливо, захоплююче та переконливо” [5, с. 9].

Ораторське мистецтво вчителя початкової школи як компонента структури педагогічної діяльності розглядається як на основі аналізу теорії й історії ораторського мистецтва, мистецтва красномовства, так і на основі художнього читання, методики виразного читання, вивчення сценічної діяльності акторів (М. Горбунов, М. Заньковецька, М. Садовський, М. Тобілевич, М. Щепкін), словесної діяльності видатних педагогів (А. Макаренко, В. Сухомлинський).

Зокрема, А. Капська стверджує, що “красномовство, мистецтво красномовства – багаторівневий, і багатофакторний процес оволодіння мистецтвом словесної діяльності, за наявності емоційної та інтелектуальної взаємодії зі слухачем з метою цільового впливу на нього як на особистість” [4, с. 37]. У цьому визначенні красномовство набуває статусу самостійного педагогічного фактору, на противагу твердженням окремих дослідників, які слово розглядають як допоміжний засіб у педагогічному процесі.

У педагогічній діяльності мовленнєво-риторична діяльність учителя початкової школи розглядається у двох аспектах: по-перше, як втілення мистецтва слова в системі “вчитель початкової школи – учень молодшого шкільного віку” у комплексі всього навчально-виховного процесу; по-друге, як втілення слова у комунікативній діяльності в різних ситуаціях взаємодії (з педагогічним колективом, соціальними інститутами тощо).

Як засвідчив проведений аналіз і власний педагогічний досвід, поле мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи неосяжне. Риторичному обґрунтуванню підлягають відповіді на запитання: як риторично грамотно побудувати пояснення матеріалу? Як виразно прочитати художні твори перед учнями? Як правильно словесно відреагувати на ту чи іншу педагогічну ситуацію? Як організувати промову вчителіві

початкової школи для виступу на батьківських зборах, педагогічній/методичній раді? Як привертати увагу молодших школярів та активізувати мислення на уроці?

Ефективність мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи очевидна. Наприклад, пояснюючи поняття “звук – буква” педагог може застосувати такий риторичний троп: “Звуки – невидимки, ми їх не бачимо, а тільки чуємо. Коли ми їх можемо побачити? Коли вони одягаються і перетворюються на літери”. Використання уособлення як різновиду метафори – один із найпоширеніших прийомів створення образності. Таким чином, риторизація пояснення навчального матеріалу наближує його до інтересів молодших школярів, робить його привабливим, забарвлює позитивними емоціями, а, отже, сприяє його засвоєнню.

На нашу думку, формування готовності вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності вимагає, перш за все, розвитку спеціальних риторичних умінь. Зокрема Н. Калюжна риторичні вміння вчителів початкової школи тлумачить, як “здатність учителя виконувати педагогічну діяльність з майстерним використанням риторичних прийомів і засобів (якість голосу, фонаційне дихання, чітка дикція, відповідна інтонація), враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів початкових класів, спираючись на раніше набуті фахові знання і навички” [3, с. 7-8]. Проте вчитель початкової школи взаємодіє не лише з молодшими школярами, а й з педагогічним колективом, різними соціальними інститутами, тому коло його риторичних умінь розширюється.

Наші спостереження дозволили виявити основні види мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи, що потребують риторичних умінь, подані в таблиці.

Таблиця 1

Види мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи

Напрями діяльності	Види мовленнєво-риторичної діяльності
Взаємодія з педагогами	Виступ на педагогічній раді. Виступ на методичній раді (різних активних форм методичної роботи). Індивідуальні співбесіди з педагогами. Інструктаж і консультування учителів певного циклу навчальних предметів.
Взаємодія з учнями	Урок (конспект уроку, пояснення, розповідь, вступне слово, виступ, бесіда, коментар, оцінювання відповіді тощо). Виховний захід. Інструктаж молодших школярів. Індивідуальні бесіди з молодшими школярами (втішання, порада, переконання, навіювання, прохання, подяка тощо). Групові консультації молодших школярів. Виступи перед учнівським колективом (інформування, переконання, заклик до дій, надихання тощо).
Взаємодія з різними соціальними інститутами	Виступи на батьківських зборах. Педагогічне просвітництво батьків. Інструктаж та консультування батьківської громадськості. Ділові бесіди. Неофіційні зустрічі. Виступи перед громадськістю міста. Виступи на радіо/телебаченні.

Як бачимо з наведеного, основними напрямками діяльності вчителя початкової школи є: взаємодія з педагогами, учнями, різними соціальними інститутами, що передбачає володіння різними видами мовленнєво-риторичної діяльності.

Аналіз наукових праць (Н. Голуб, Л. Горобець, Н. Калюжки) дозволив виявити різні класифікації риторичних умінь, якими має оволодіти сучасний педагог. У нашому дослідженні головною класифікаційною ознакою для визначення риторичних умінь стали закони педагогічної риторики, розроблені Г. Сагач, О. Юніною та виявлені нами основні види мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи, які подаємо в таблиці.

Таблиця 2

Класифікація риторичних умінь учителя початкової школи

Закони педагогічної риторики (Г. Сагач, О. Юніна)	Концептуальний	<ul style="list-style-type: none"> – обирати доцільний жанр педагогічного мовлення; – визначати загальну цільову установку промови (інформувати, переконувати, – закликати до дій, надихати); – визначати спосіб розкриття ідеї (позитивно, негативно, нейтрально).
	Моделювання аудиторії	<ul style="list-style-type: none"> – системно вивчати аудиторію відповідно до ознак і типів співрозмовників; – створювати “портрет” аудиторії (учні 1-2 класів, учні 3-4 класів, батьки, колеги тощо) ; – вивчати потреби слухачів; – моделювати аудиторію, прогнозувати реакцію аудиторії на виступ.
	Стратегічний	<ul style="list-style-type: none"> – обирати і формулювати тему виступу; – формулювати конкретну мету та головну тезу; – адаптувати стратегію промови до установок слухачів;
	Тактичний	<ul style="list-style-type: none"> – добирати й опрацьовувати матеріал (аналізувати, класифікувати, систематизувати); – структурувати текст виступу відповідно до жанру педагогічного мовлення; – добирати доцільний прийом для вступної частини промови; – добирати доцільні методи викладу матеріалу в основній частині; – добирати сильні аргументи та ефективні способи аргументації; – добирати ефективний тип заключної частини.
	Словесна творчість	<ul style="list-style-type: none"> – добирати риторичні фігури й тропи для увиразнення думки й створення естетичної насолоди; – співвідносити мовні засоби із задумом, особливостями аудиторії, типом промови; – використовувати мовні засоби як прийоми зацікавлення аудиторії, утримування уваги, активізації мислення; – поєднувати в доборі мовних засобів раціональне й емоційне, інформаційне й образне; – складати партитуру тексту; – виразно читати художні твори різних жанрів; – використовувати засоби логіко-емоційної виразності.
	Ефективне спілкування	<ul style="list-style-type: none"> – мотивувати свою появу перед слухачами; – будувати гармонійні стосунки зі слухачами; – орієнтуватися в часі; – тримати зоровий контакт з аудиторією; – правильно обирати тональність, варіювати силою голосу й темпом мовлення; – використовувати різноманітні види і рівні жестикуляції; – обирати необхідний рівень енергетики, використовувати різні прийоми енергетичного впливу на слухачів.
	Системно-аналітичний	<ul style="list-style-type: none"> – визначати доцільність використання мовних засобів у конкретній ситуації спілкування й для конкретного слухача; – робити висновки з допущених помилок і огріхів; – планувати роботу з вироблення та удосконалення власного учительсько-ораторського стилю.

Як засвідчує подана класифікація, вчитель початкової школи має дотримуватися законів педагогічної риторики та відповідних риторичних умінь, тому для формування у нього риторичних умінь необхідний оптимальний варіант навчання – цілісна, досить складна система, що має певну структуру і охоплює відповідну кількість відносно взаємопов'язаних елементів.

З урахуванням зазначеного, однією з важливих умов підготовки вчителя початкової школи є включення у навчальний план підготовки бакалавра галузі знань “Педагогічна освіта” напряму “Початкова освіта” дисципліни “Основи мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи (Педагогічна риторика)”, що конкретизує основні положення загальної риторики, продемонструє специфіку застосування правил загальної риторики в реальній мовленнєво-риторичній діяльності вчителя, визначить теоретичний і практичний аспекти оволодіння жанрами педагогічного мовлення, активізує становлення студента як риторичної особистості, надасть цьому процесу більшої усвідомленості і цілеспрямованості.

Навчальна програма охоплює два змістових модуля: історія педагогічної риторики та теорія і практика педагогічної риторики. У першому модулі подані такі теми, як: перший досвід формування риторичної особистості за допомогою раціонального знання у Давній Греції (V–IV ст. до н.е.), розроблення нормативної риторики як основи освіти і найважливішого компонента культури античного світу, глибоке коріння вітчизняної педагогічної риторики, становлення слов'янського вчительсько-ораторського мистецтва, церковна проповідь та її зв'язок з навчальною промовою, народна риторика як універсалія мовленнєвої поведінки вчителя, розвиток дидактичної риторики України в XX–XXI ст. Другий змістовий модуль передбачає такі теми, як: мистецтво вчителя початкової школи знайти і попередньо систематизувати інформацію (інвенція), мистецтво вчителя початкової школи структурувати промову (диспозиція), вираження, втілення думки вчителя початкової школи у слова (елокуція), запам'ятовування промови учителем початкової школи (меморія), виголошення промови учителем початкової школи (акція), види ораторських промов, професійно значущі для учителя початкової школи педагогічні мовленнєві жанри, виразне читання у професійній діяльності вчителя початкової школи, інноваційний курс риторики в початковій школі, риторична техніка, риторико-педагогічний ідеал педагога.

Пропонований у навчальній програмі матеріал може бути освоєний у вигляді лекційного курсу і обов'язкових практичних (тренінгових) занять, оскільки лише в цьому випадку можливе вирішення основних завдань курсу, забезпечення його практичної спрямованості.

Тренінгові заняття (риторичний тренінг), у нашому розумінні, є процесом формування риторичних умінь, що ґрунтується на активних методах групової роботи, спрямований на особистий і професійний розвиток учителя початкової школи, через набуття, аналіз і переоцінку ним власного досвіду мовленнєво-риторичної діяльності у процесі групової взаємодії.

Водночас, як і будь-яке навчальне заняття, риторичний тренінг має певну мету, а саме:

– набуття учасниками тренінгу нових необхідних професійних риторичних умінь (професійні якості голосу; підготовка і виголошення промов з метою інформувати, переконати, закликати до дій, надихнути; встановлення швидкого контакту і підтримування уваги слухачів упродовж виголошення промови; створення енергетики в аудиторії під час виступу; професійна гнучка реакція на неочікувані запитання; оволодіння ораторською поставою, плавною і різноманітною жестикуляцією, її видами і рівнями;

– зменшення чогось небажаного (порушеної дикції; ініосінкразії (алергії) на публічні виступи; швидкої втоми горла після десятихвилинної розмови; дитячого звучання голосу; тахілалії (неприродно прискореного темпу мовлення); баділалії (неприродно уповільненого темпу мовлення) тощо.

Риторичний тренінг має і свої “атрибути”, до яких віднесено: структура тренінгового заняття, тренінгова група; правила групи; атмосфера взаємодії та спілкування; інтерактивні методи навчання, спеціально обладнане приміщення, приладдя, технічні засоби для тренінгу (фліпчарт, маркери, відеокамера, мультимедійний проектор тощо).

Крім класичних методів, ефективними методами у підготовці вчителя початкової школи визначаємо такі, як: метод рольових і ділових ігор, метод словесної дії, розв’язування педагогічних ситуативних завдань, творчі консультації читцям, ораторам-початківцям конкурси читців, мікро-виступи на задану тему, виступи імпровізації, участь у дискусіях на професійно-творчу тему, самоаналіз і рецензування (індивідуальна та колективна рефлексія), відеотренінги, відеопрактикуми тощо.

Основою змісту програми є ідеї та методологічні підходи до вирішення цієї проблеми, розроблені вітчизняними і зарубіжними вченими Н. Іпполітовою (Росія), А. Міхальською (Росія), Г. Сагач, Н. Голуб (Україна).

Наявність науково обґрунтованої і вивіреної моделі педагогічного процесу розширює можливості наукового підходу до організації процесу формування готовності вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності. Нами адаптувано розроблені А. Капською основні закономірності процесу формування готовності мовця до мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи, до яких відносимо:

– формування риторичної особистості педагога зумовлене потребами суспільства і навчально-виховного процесу сучасної початкової школи;

– ефективність процесу формування готовності до мовленнєво-риторичної діяльності має двосторонній характер, оскільки залежить від органічної взаємодії викладача і студента;

– активність оволодіння вчителями початкової школи мовленнєвими вміннями безпосередньо залежить від якісного рівня організації їхньої навчально-пізнавальної діяльності;

– ефективність процесу формування готовності до мовленнєво-риторичної діяльності в початковій школі залежить від рівня інтересу студента і його “вихідних” даних (інтелектуального і художньо-творчого розвитку);

– під час формування риторичних умінь рівноцінно функціонує процес навчання, освіти, виховання і розвитку;

– значущість компонентів формування риторичної майстерності нерівноцінна, виявляється їх супідрядність і взаємовплив;

– функціонування форм процесу розвитку риторичних умінь учителя початкової школи зумовлюється завданнями, змістом, специфічними методами і засобами” [4, с. 49].

Особливістю підготовки вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності є наявність постійної педагогічної установки не лише для одержання суми знань, розвитку риторичних умінь “для себе”, а й на одержання знань та розвиток риторичних умінь з метою риторизації навчально-виховного процесу (застосування риторичних умінь під час педагогічної практики, професійної діяльності). Цим створюються оптимальні умови для органічного, закономірного розвитку риторичної компетентності студентів як “усвідомленого і мотивованого використання риторичних засобів носіями вищого типу мовленнєвої культури з опорою на поєднання їх інтелектуальних, духовних, моральних якостей, що забезпечують як силу переконання

емоційного впливу на адресата, так і можливість виразити особливості своєї особистості, створити неповторний образ оратора” [2, с. 184].

Як засвідчують спостереження, досить часто студент під час педагогічної практики не замислюється над актом риторичної дії під час уроку, не впливає на емоції і почуття учнівської аудиторії за допомогою засобів логіко-емоційної виразності. Слушною у цьому випадку є думка В. Сухомлинського, який зазначав: “Бувають випадки, коли, з погляду методики проведення уроку, вчителя не можна ні в чому дорікнути, але млявий, нецілеспрямований тон викладу матеріалу веде до того, що в учнів створюється похмурий настрій. Байдуже ставлення вчителя до навчального матеріалу відразу ж передається учням, і матеріал, що подається, стає ніби стіною між ним і учнями. Цей тон уроку, який важко помітити й пояснити, ми в повсякденній практиці звичайно характеризуємо словами “урок пройшов мляво”, але не намагаємося знайти пояснення причин млявості і нудьги на уроці, які позбавляють учнів радості праці, радості подолання перешкод... Урок буває нудним, млявим тоді, коли вчитель не дивиться на свої слова з погляду учнів, не продумує тих емоцій, які повинні викликати його слова в учнів. Звідси – безстрасність і об’єктивізм пояснення вчителя, що повторює підручник. Такі уроки ніколи не викликають позитивних емоційних відчуттів у дітей, вони здаються їм довгими, і тільки дзвоник на перерву вносить деяке пожвавлення...” [8, с. 14-15]. Іншими словами, вчений наголошує на недостатню готовність учителів до мовленнєво-риторичної діяльності.

Ми переконані, що підготовка педагога до мовленнєво-риторичної діяльності не може здійснювати лише під час навчального процесу. Важливого значення ми надаємо позанавчальній діяльності, зокрема активній участі студентів у гуртках з ораторського мистецтва, студіях художнього слова, літературно-творчих об’єднаннях тощо. Зокрема, у Педагогічному інституті Київського університету імені Бориса Грінченка створене сприятливе освітнє середовище для ефективного здійснення підготовки вчителів початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності у позанавчальний час. Так, студенти спеціальності “Початкова освіта” беруть активну участь у педагогічних дискусіях, творчих зустрічах на базі Дидактичної майстерні, гуртках “Формування риторичних умінь майбутнього вчителя початкової школи”, “Формування культури спілкування майбутніх учителів початкової школи”; залучаються до створення літературних програм для художньо-музичних композицій, свят, підготовки сценаріїв різних жанрів і змісту, виступають у ролі ораторів на наукових конференціях, ведучих на концертах, читців на конкурсах та творчих змаганнях.

Висновки. Отже, підготовка вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності розглядається нами, по-перше, як об’єктивна необхідність удосконалення педагогічної освіти; по-друге, як цілісна, досить складна система, що має свою структуру і підструктуру (компоненти). Системний підхід дозволив визначити особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності, зокрема: мету, завдання, зміст, форми, методи, засоби, які будуть дієвими впродовж практичної діяльності.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо в уточненні та деталізації поняття “мовленнєво-риторична діяльність учителя початкової школи”, а також у розробленні практичних рекомендацій щодо підготовки вчителя початкової школи до мовленнєво-риторичної діяльності.

Використана література:

1. Голуб Н. В. Риторичні вміння як базовий компонент риторичної компетенції старшокласників / Н. В. Голуб // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – № 5. – С. 56-58.

2. *Иванчук И. А.* Риторическая компетенция как важнейшая составляющая высокой речевой культуры и ее значение в современной жизни общества: задачи изучения и обучения [Электронный ресурс] / И. А. Иванчук // Роль риторики и культуры речи в реализации приоритетных национальных проектов: материалы XII междунар. науч. конф. по риторике (29-31 января 2008 г.). – С. 183-186. – Режим доступа: <http://www.ritorika.info/novosti/konferenciya-2008/>.
3. *Калюжка Н. С.* Формування риторичних умінь у фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. С. Калюжка ; ДВНЗ “Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди”. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – 19 с.
4. *Капська А. Й.* Педагогіка живого слова : навч.-метод. посібник / А. Й. Капська. – К. : ІЗМН, 1997. – 140 с.
5. *Ножин Е. А.* Мастерство устного выступления [текст] : учеб. пособие / Е. А. Ножин. – М. : Политиздат, 1989. – 256 с.
6. *Савенкова Л. О.* Мовленнєва діяльність викладача : навч. посіб. / Л. О. Савенкова. – К. : КНЕУ, 2006. – 192 с.
7. *Сагач Г. М.* Словник основних термінів та понять риторики : навч. посіб. / Г. М. Сагач. – К. : МАУП, 2006. – 280 с.
8. *Сухомлинський В. О.* Інтерес до учіння – важливий стимул навчальної діяльності. – Вибрані твори : в 5 т. – Т. 5. [статті] / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1977. – С. 14-15.

Мартиненко С. М. Проблема подготовки учителя начальной школы к речевой риторической деятельности: особенности, достижения и перспективы.

В статье представлен анализ особенностей подготовки учителя начальной школы к речевой риторической деятельности, классификация его основных риторических умений, обоснованы особенности преподавания дисциплины “Основы речевой риторической деятельности учителя начальной школы (Педагогическая риторика)”.

Ключевые слова: подготовка учителя начальной школы, ораторское искусство, педагогическая риторика, речевая риторическая деятельность, риторические умения, риторическая компетентность.

Martinenko P. M. Problem of preparation of teacher of initial school to vocal rhetorical activity: features, achievements and prospects.

In the article the analysis of features of preparation of teacher of initial school is presented to vocal rhetorical activity, classification of his basic rhetorical abilities, the features of teaching of discipline of “Basis of vocal rhetorical activity of teacher of initial school are grounded (Pedagogical rhetoric)”.

Keywords: preparation of teacher of initial school, oratorical art, pedagogical rhetoric, vocal rhetorical activity, rhetorical abilities, rhetorical competence.

УДК 378.147:373.011.3-051

Матвієнко О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У статті розроблено й науково обґрунтовано систему підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи.

Ключові слова: конкурентноздатність вищої освіти, інтеграція, європейський освітній простір, підготовка вчителя, педагогічна взаємодія, співробітництво.